

Universitatea Babeş–Bolyai, Cluj–Napoca
Facultatea de Istorie si Filosofie, Catedra de Istoria Artei
Anul universitar : 2008-2009
Semestrul II

I. Informații generale despre curs

Titlul disciplinei: Istoria artei medievale pe teritoriul României

Codul: HRR3210

Numărul de credite: 5

Locul de desfășurare: conf. orarului

Programarea în orar a activităților:

I. Informații despre titularul de curs, seminar

Gheorghe Mândrescu, conferențiar doctor

Adresa e-mail: Istituto.Italo-Rumeno@hotmail.com, telefon 0744343391

Ore de audiență:

II. Descrierea disciplinei:

Analiza artei medievale de pe teritoriul României reflectă o particulară varietate, rezultat al poziției geografice și al evoluției religioase, etnice, istorice și politice de la începuturi și până în secolul al XVI-lea, ca și în continuare. Încrucșarea atâtor drumuri europene de la vest la est, de la nord la sud, au oferit o șansă unică, aici găsim împreună ortodocși, catolici, luterani, calvini, unitarieni, evrei, neoproteștanți ș.a. Tema religioasă dominantă în arta evului mediu a determinat apariția unor interferențe care au evoluat firesc, fără detașări dramatice, fiind un exemplu demn de cunoscut și analizat, ca mărturie și model pentru lumea europeană. Cunoașterea detaliilor sale, analiza acestui complex, relevă tot mai mult racordarea la lumea central-europeană și sud – mediteraneană. Informarea temeinică, posibilă în societatea deschisă pe care o trăim azi, va permite includerea acestui univers artistic în viitoarea istorie a artei europene ce va recupera toată aria sa centrală, importantă pentru întregul său la contactul cu zona orientală.

III. Bibliografie obligatorie

Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, București 1959 (BCU)

Virgil Vătășianu, *Istoria artei europene*, vol. I, București 1967.(BCU)

Virgil Vătășianu, *Studii de artă veche românească și universală*, București 1987. (BCU)

Vasile Drăguț, *Artă gotică în România*, București, 1979(BCU)
s.a., *Pagini de veche artă românească*, vol. I – IV, București 1970 – 1981. (BCU)

Gheorghe Arion, *Sculptura gotică din Transilvania*, Cluj 1974 (BCU)

Balogh Jolan, *A késő gótikus es a renaissancekor művészete, in Magyar művelődéstörténet, II, f.l. f.a.* (BCU)

- Balogh Jolan, *Az erdélyi renaissance*, I (1460 – 1541), Cluj 1943.
(BCU)
- Gheorghe Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, în Buletinul Comisiunii, Monumentelor Istorice, 1925 (BCU)
- Mira Voitec – Dordea, *Reflexe gotice în arhitectura Moldovei*, București 1976 (BCU)
- Gheorghe Mândrescu, *Arhitectura în stil Renaștere la Bistrița*, Cluj-Napoca 1999 (Biblioteca Facultății de istorie , str. Napoca)
- Gheorghe Mândrescu, *Mobilier în stil Renaștere din primele două decenii ale secolului al XVI-lea în biserica evanghelică din Bistrița*, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai , Cluj-Napoca 2006 (BCU)
- Gheorghe Mândrescu, *Studii și articole de istoria artei*, Cluj-Napoca 2003. (Biblioteca personală Gheorghe Mândrescu- se împrumută)
- Hermann Fabini, *Sibiul gotic*, București 1982, (BCU)
- Sebestyén G. și Sebestyén V., *Arhitectura Renașterii în Trtansilvania*, București 1963 (BCU)
- Gheorghe Sebestyén, *O pagină din istoria arhitecturii României, Renașterea*, București 1987 (BCU)
- Marius Porumb, Aurel Chiriac (coordonatori), *Arta românească – arta europeană, centenar Virgil Vătășianu*, Oradea 2002. (Biblioteca Institutului de Arheologie și Istoria Artei, str. Emil Isac)
- Cristian Moisescu, *Arhitectura românească veche*, I, București 2001 (BCU)
- Paul Niedermaier, *Dezvoltarea urbanistică și arhitectonică a unor orașe transilvănene din secolul al XII-lea până în secolul al XVI-lea*, în Studii de istoria naționalității germane și a înfrățirii ei cu națiunea română, I, București 1976, pp. 115 – 206. (BCU)
- Pavel Chihaiia, *Artă medievală, I, Monumente di cetățile de scaun ale Țării Românești*, București 1998 (BCU)
- Pavel Chihaiia, *Artă medievală, III, Țara Românească între Bizanț și Occident*, București 1998. (BCU)
- Pavel Chihaiia, *Artă medievală, IV, Căutări în orizontul timpului*, București 1998. (BCU)
- Dan Nicolae Busuioc – von Hasselbach, *Țara Făgărașului în secolul al XIII-lea. Mănăstirea cisterciană Cârța*, vol. I, II, Cluj-Napoca 2000. (Biblioteca Institutului de Arheologie și Istoria Artei, str. Emil Isac)
- Adrian Andrei Rusu (coordonator), *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj – Napoca 2000 (Biblioteca Facultății de Istorie , str. Napoca)
- Adrian Andrei Rusu, *Castelarea carpatică*, Cluj-Napoca 2005, pp. 76 – 104. (Biblioteca Facultății de Istorie , str. Napoca)
- Mihaela Sanda Salontai, *Biserici medievale ale ordinelor cerșetoare din Transilvania* în Marius Porumb, Aurel Chiriac (coordonatori), op. cit. (Biblioteca Institutului de Arheologie și Istoria Artei, str. Emil Isac)
- Mihaela Sanda Salontai, *Mănăstiri dominicane din Transilvania*, Cluj-Napoca 2002 (Biblioteca Institutului de Arheologie și Istoria Artei, str. Emil Isac)
- Corina Popa, *Biserici sală gotice, în nordul Transilvaniei*, în *Pagini de veche artă românească*, vol. IV, București 1981. (BCU)

Juliana Fabritius – Dancu, *Cetăți țărănești săsești din Transilvania*, Revista Transilvania, Sibiu 1980 (BCU)
Corina Nicolescu, *Case, conace și palate vechi românești, București* 1979. (BCU)
Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, I, București 1963. (BCU)
Gheorghe Curinschi Vorona, *Istoria arhitecturii în România*, București 1981. (BCU)
Teodor Octavian Gheorghiu, *Cetățile orașelor. Apărarea urbană în centrul și estul Europei în evul mediu*, București 2000 (Biblioteca personală Gheorghe Mândrescu – se împrumută)

IV. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei :

Calculatoare, proiector CD, aparate foto digitale

V. Planificarea / Calendarul întâlnirilor :

1. Curs introductiv. Considerații privind problematica abordării artei medievale pe teritoriul României. Situația actuală a patrimoniului, antecedente și perspective. Statutul specialistului în societatea românească contemporană.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, pp. VII-X ; Paul Chihaiia, *op. cit.*, vol. I-IV, Cuvânt înainte ; Gheorghe Mândrescu, *Studii și articole de istoria artei, op. cit.*, passim.

2. Evoluția arhitecturii până la 1241 pe teritoriul de azi al României

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, *op. cit.*, pp. 7-10 ; Idem, *Studii de artă veche românească și universală, op. cit.*, pp. 7-12. ; Idem, *Istoria artei europene*, vol I, pp. 334-337 ; Cristian Moisescu, *op. cit.*, pp. 12-26 ; Adrian Andrei Rusu, *Dicționarul... op. cit.*, pp. 153 – 154 ; Idem, *Castelarea Carpatică, op. cit.*, pp. 76 -104 ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 53-59

3. Sculptură, podoabe și obiecte liturgice până la 1241.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp.150-183 ; Idem, *Studii de veche artă românească și universală, op. cit.*, pp. 12-14. ; Idem, *Istoria artei europene, op. cit.*, pp. 339 – 341 ; Ileana Burnichioiu, Adrian, Andrei Rusu, *Mozaicurile medievale de la Bizere, op. cit.*, pp. 5-20 ; Adrian Andrei Rusu, *Dicționarul..., op. cit.*, pp. 139 – 141.

4. Arhitectura religioasă din a doua jumătate a secolului XIII.

Transilvania I. Romanicul și începuturile goticului. Cârța. Aportul coloniștilor sași. Prezența ordinilor mănăstirești în Transilvania. Catedrala II de la Alba Iulia.

Bibliografie. Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 43 – 57, 98 – 105. ; Idem, *Studii de artă veche românească și universală, op. cit.*, pp. 19 – 21 ; Mihaela Sanda Salontai, *Biserici medievale ale ordinilor cerșetoare din Transilvania, op. cit.*, pp.51 – 56 ; Idem, *Mănăstiri dominicane din Transilvania, op. cit.*, pp. 49 – 83 ; Dan Nicolae Busuioc - von Hasselbach, *op. cit.*, vol I, pp. 32 – 170 ; Károly Vekov, *op. cit.*, pp. 134 – 148 ; Adrian Andrei Rusu, *Dicționarul..., op. cit.*, passim ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 72 – 82 ; 83 – 97.

5. Arhitectura religioasă din a doua jumătate a secolului XIII.

Transilvania II. Capele de tip central. Bazilici cu absida centrală. Biserica sală. Biserici al franciscanilor și dominicanilor. Arhitectura ortodoxă eclectică.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria Artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 32 – 40, 39 – 65, 70, 80, 81 – 85, 88,89 – 98, 112. ; Mihaela Sanda Salontai, *Biserici medievale ale ordinilor cerșetoare din Transilvania, op. cit.*, pp. 51 – 56. ; Andrei

Adrian Rusu, *Dicționar... op. cit.* passim. ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 59 – 66, 97 – 108

6. Arhitectura religioasă din a doua jumătate a secolului XIII. Țara Românească.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 126 – 127, 130 – 150 ; Idem. *Studii de artă veche artă românească și universală*, pp. 23 – 25 ; Pavel Chihaiia, *op. cit.*, vol I, pp. 36 – 55 ; Dan Moiesescu, *op. cit.*, p. 27 ; Grigore Ionescu, *op.cit.*, pp. 68 – 71.

7. Sculptură, pictură argintărie și broderie la sfârșitul secolului XIII și începutul secolului XIV.

Bibliografie. Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române op.cit.* pp. 150 – 181 ; Idem, *Studii de artă veche românească și universală*, pp. 81 – 86 ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 305 – 308

8. Arhitectura în Țara Românească, secolele XIV – XV

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 185 – 211 ; Pavel Chihaiia, *op. cit.*, vol. I, pp. 36 – 55, vol III, pp. 30 – 94, 134 – 143, 259 – 302 ; Grigore Ionescu, *op. cit.* pp. 108 – 148 ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 138 – 143.

9. Arhitectura în Moldova în secolele XIV – XV.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 286 – 312 ; Idem, *Studii de artă veche românească și universală, op. cit.*, pp. 41 – 45, 71 – 80 ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 144 – 185 ; Mira Voitec - Dordea , *op. cit.*, passim ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 108 – 123, 148 – 156, 206 – 276

10. Arhitectura în Transilvania în secolele XIV – XV.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.* pp. 211 – 286, 512 – 623 ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 36 – 136 ; Corina Popa, *op. cit.*, pp. 88 ; Gheorghe Mândrescu, *op. cit.*, passim ; Adrian Andrei Rusu, *Dicționarul..., op. cit.*, passim ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 156 – 203.

11. Sculptură, argintărie, miniaturi, broderie în Țările Române în secolele XIV – XV.

Bibliografie ; Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.*, pp. 312 – 338, 435 – 475. ; Gheorghe Arion, *op. cit.*, passim ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 268 – 304 ; 309 – 324.

12. Considerații privind evoluția picturii murale religioase în Țara Românească, Transilvania și Moldova la sfârșitul secolului XIV și începutul secolului XV.

Bibliografie : Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române, op. cit.* pp.339 – 434 ; Vasile Drăguț, *op. cit.*, pp. 188 – 267.

13. Casa orașenească și dezvoltarea urbană din Transilvania de la sfârșitul secolului XV. Bisericile de sat și bisericile fortificate săsești din Transilvania la sfârșitul secolului XV.

Bibliografie. Hermann Fabini, *op. cit.*, pp. 116 – 156 ; Gheorghe Mândrescu, *Arhitectura în stil Renaștere la Bistrița, op. cit.*, passim ; Sebestyen G. și Sebestyen V., *Arhitectura... op. cit.*, passim ; Gheorghe Sebestyen, *O pagină... op. cit.*, passim ; Grigore Ionescu, *op. cit.*, pp. 306 – 356.

14. Ultima etapă a goticului și primele semne ale Renașterii în Transilvania și Moldova la sfârșitul secolului XV și începutul secolului XVI.

Bibliografie ; Gheorghe Mândrescu, *Arhitectura în stil Renaștere la Bistrița, op. cit.*, passim ; Mira Voitec – Dordea, *op. cit.*, pp. 35 – 90 ; Sebestyen G. și Sebestyen V.,

op.cit., passim ; Gheorghe Sebestyen, *op. cit.*, passim ; Adrian Andrei Rusu, *Dicționarul...*, *op. cit.*, passim. ; Idem. *Ioan de Hunedoara și românii din vremea lui*, *op. cit.*, pp. 56 – 76. ; Virgil Vătășianu, *Elemente de stil renascentist în arta noastră feudală*, în *Studii de artă veche românească și universală*, *op. cit.*, pp. 100 – 102.

VII. Modul de evaluare și detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

Vizite la monumente și muzee cu teme susținute de către studenți. Se vor elabora lucrări cu teme alese din cadrul cursurilor. Accentul se va pune pe cunoașterea și folosirea bibliografiei, pe maniera de folosire a aparatului critic. Superficialitatea în elaborarea lucrărilor și neașteptata răspândire a plagiatului impune urmărirea strictă a acestor aspecte care vor conta ca și criterii în aprecierea candidatului. În final examen oral cu susținerea unui subiect pe bilet și recunoașterea unor imagini.

VIII. Bibliografie opțională :

Thomas Nägler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, București 1981 (Biblioteca Facultății de Istorie str. Napoca)

Alexandru Avram, *Arhitectura romanică în Crișana*, Oradea 1969 (BCU)

Hermann Fabini, *Atlas der siebenbürgisch – sächsischen Kirschenbürgen und Dorfkirchen*, I – II, Hermannstadt – Heidelberg 1998 (Biblioteca Institutului de Arheologie și Istoria Artei, str, Emil Isac, 2)

Kiss Imola, Szöcs Peter Levente (Coordonatori) *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania*, Satu Mare 1999 (Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca).

Vekov Károly, *Locul de adevărită din Alba Iulia* (secolele XIII – XVI), Editura Gloria, Cluj- Napoca 2003 (Biblioteca Facultății de Istorie , str. Napoca)

Teresa Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în secolele XIV- XVIII*, București 2000 (BCU).

V. Spinei, *Generalități privind geneza orașelor medievale din Moldova*, în *Arheologia medievală*, 1, Reșița 1996, pp. 35 – 53.

E. Kovács Peter, *Mattia Corvino*, Cosenza 2000 (Biblioteca Institutului Italo-român de Studii Istorice, str. M. Kogălniceanu, 1)

Se recomandă și folosirea bibliografiei de pe Internet și indicarea exactă a autorului titlului și site-ului.

Cluj-Napoca, 25 mai 2007

Conf. Dr. Gheorghe Mândrescu